

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Factsheet Nationaal Programma Preventie 2017

Inleiding en achtergrond

Deze factsheet biedt inzicht in recente en toekomstige ontwikkelingen in roken, alcoholgebruik, lichamelijke activiteit, overgewicht, diabetes en stemmingsstoornissen (waaronder depressie). Deze zes speerpunten zijn gekozen door het Nationaal Programma Preventie (NPP). Dit programma heeft als doel om de groei van het aantal mensen met een chronische ziekte af te remmen en om de gezondheidsverschillen tussen hoog- en laagopgeleiden te stabiliseren of te verkleinen. Dit is uitgewerkt door ambities te formuleren op de zes speerpunten. De ambitie van het NPP is om de toekomstige trends voor deze zes indicatoren, zoals bij de start van het programma zijn vastgesteld op basis van het Trendscenario van de VTV-2014, in de goede richting om te buigen. De tijdshorizon voor het behalen van de ambities is 2030.

Het NPP hanteert drie instrumenten voor het behalen van de ambities:

1. Wet- en regelgeving, zoals een rookverbod in de horeca en het niet verkopen van alcohol en rookwaar aan personen onder de 18 jaar.
2. Gezondheidsprogramma's, zoals de Gezonde School en Sport en Bewegen in de Buurt.
3. Maatschappelijke beweging op gang brengen die aan de NPP doelen bijdraagt. Hieronder valt het programma Alles is Gezondheid..., waarin partijen afspraken maken om gezamenlijk acties te ondernemen.

In opdracht van het ministerie van VWS heeft het RIVM deze factsheet opgesteld. Hierin laten we zien hoe de trends zich ontwikkeld hebben voor de zes speerpunten en het aantal chronisch zieken en gezondheidsverschillen sinds de start van het NPP in 2014. Het geeft een eerste indicatie van de voortgang op de ambities van het NPP. Omdat het nog maar een korte periode betreft, is het nog niet mogelijk om harde conclusies te trekken of een trend al echt is bijgebogen of niet. Deze factsheet is dan ook bedoeld als een eerste stap in een langduriger monitoringtraject. Data en indicatoren in deze factsheet zijn zoveel mogelijk afgestemd met de Staat van Volksgezondheid en Zorg (Staat VenZ), Volksgezondheidszorg.info (VZinfo) en de Leefstijlmonitor.

Naast deze factsheet, heeft het RIVM de afgelopen jaren de resultaten en voortgang van het NPP, inclusief de maatschappelijke beweging Alles is gezondheid... in beeld gebracht. Deze resultaten zijn gepubliceerd op de [website](#) van Alles is gezondheid...

In deze factsheet zijn naast recente ontwikkelingen ook toekomstige ontwikkelingen op de zes speerpunten, het aantal chronisch zieken en gezondheidsverschillen opgenomen. Hiervoor wordt het Trendscenario van de VTV-2018 gebruikt. Het Trendscenario van de VTV-2018 is een actualisatie van de VTV-2014. De projecties uit de twee

VTV-en zijn door methodologische verschillen en een aanpassing in indicatoren niet volledig vergelijkbaar. Het nieuwe Trendsscenario laat zien hoe onze volksgezondheid zich ontwikkelt als historische trends zich onveranderd zouden voortzetten. Daarbij is rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen in de bevolking (omvang,

vergrijzing). Het geeft daarmee inzicht in hoe de startsituatie van het NPP – het Trendsscenario van de VTV-2014 – zich verhoudt tot de meest recente inzichten over hoe onze volksgezondheid er in de toekomst uitziet bij gelijkblijvend beleid.

Ontwikkeling in roken

Startpunt

Bij de start van het NPP in 2014 was er een dalende trend in roken bij volwassenen. De ambitie van het NPP is om te zorgen dat deze dalende trend harder afneemt dan in 2014 geprojecteerd is voor 2030.

Hoe heeft de trend zich ontwikkeld sinds 2014?

Tussen 2014 en 2016 is er geen duidelijke richting te zien in de trend in het percentage volwassen rokers in Nederland (zie tabel). Het percentage scholieren van (12 t/m 16 jaar) dat in de afgelopen maand gerookt heeft, is afgenomen van 16,9% in 2011 naar 10,6% in 2015.

Tabel Percentage volwassenen (18+) dat dagelijks of wel eens rookt

Jaar	2014	2015	2016
%	25,7	26,3	24,1

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-Instituut

Conclusie

De trend in roken laat sinds de start van het NPP in 2014 geen eenduidig beeld zien. Er zijn meer meetjaren nodig om te kunnen zien hoe de huidige trend zich ontwikkelt en of er sprake is van een ombuiging.

Hoe ontwikkelt de trend zich in de toekomst als we niets extra's doen?

Net als in het Trendsscenario van de VTV-2014, zet in het Trendsscenario van de VTV-2018 de dalende historische trend in roken zich voort in de toekomst.

Lees meer:

- *Roken in de Staat VenZ*
- *Roken bij jongeren in de Staat VenZ*
- *Roken in Volksgezondheidszorg.info*
- *Leefstijl (roken)* in het Trendsscenario van de VTV-2018

Ontwikkeling in alcoholgebruik

Startpunt

Bij de start van het NPP in 2014 was er een stabiele trend in het percentage volwassenen dat zwaar drinkt. Daarbij gaat het om het percentage dat minstens één keer per week 6 glazen alcohol (mannen) of 4 glazen (vrouwen) drinkt. De ambitie van het NPP is om te zorgen dat het percentage zware drinkers afneemt tussen 2014 en 2030.

Hoe heeft de trend zich ontwikkeld sinds 2014?

Tussen 2014 en 2016 is er geen duidelijke richting te zien in de trend in het percentage volwassen dat zwaar drinkt in Nederland (zie tabel). Wel zien we dat het percentage scholieren (12 t/m 16 jaar) dat in de afgelopen maand alcohol gedronken heeft is afgenomen van 37,8% in 2011

naar 25,5% in 2015. Ook het percentage jongeren dat minstens één keer per week 5 glazen alcohol of meer drinkt (binge drinken) is gedaald van 27,1% naar 17,8% van de jongeren.

Tabel Percentage volwassenen (18+) dat zwaar drinkt

Jaar	2014	2015	2016
% zwaar drinken	9,2	10,0	8,5

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-Instituut

Conclusie

De trend in zwaar drinken laat sinds de start van het NPP in 2014 geen eenduidig beeld zien. Er zijn meer meetjaren nodig om te kunnen zien hoe de huidige trend zich ontwikkelt en of de trend in zwaar drinken gaat afnemen.

Hoe ontwikkelt de trend zich in de toekomst als we niets extra's doen?

Net als in het Trendskenario van de VTV-2014, laat het Trendskenario van de VTV-2018 geen stijgende of dalende trend in zwaar drinken voor de toekomst zien.

Lees meer:

- *Alcoholgebruik* in [Volksgezondheidszorg.info](#)
- *Trends in alcoholgebruik bij jongeren* in [Volksgezondheidszorg.info](#)
- *Leefstijl (alcoholgebruik)* in het Trendskenario van de VTV-2018

Ontwikkeling in overgewicht

Startpunt

Bij de start van het NPP in 2014 leek er een stabilisatie op te treden in de stijgende trend in overgewicht bij volwassenen. De ambitie van het NPP is om te zorgen dat deze stabiliserende trend wordt omgebogen naar een afname in het percentage volwassenen met overgewicht in 2030.

Hoe heeft de trend zich ontwikkeld sinds 2014?

Tussen 2014 en 2016 is het percentage volwassenen met overgewicht zo goed als stabiel gebleven (zie tabel). De trend in overgewicht onder kinderen en jongeren van 4 tot 18 jaar laat een minder duidelijk beeld zien. Dit percentage was namelijk 11,9% in 2014, 11,6% in 2015 en 13,6% in 2016. De komende jaren moet nog blijken of hier sprake is van een stijging.

Tabel Percentage volwassenen (18+) met overgewicht (BMI >=25)

Jaar	2014	2015	2016
%	49,4	49,3	49,2

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM

Conclusie

De trend in overgewicht bij volwassenen lijkt sinds de start van het NPP in 2014 redelijk stabiel en neemt dus niet af. Er zijn meer meetjaren nodig om te kunnen zien hoe de trend zich ontwikkelt.

Hoe ontwikkelt de trend zich in de toekomst als we niets extra's doen?

Bij de VTV-2014 en de start van het NPP werd uitgegaan van een stabilisering van overgewicht in de toekomst. In het Trendskenario van de VTV-2018 neemt overgewicht in de toekomst toe; bij gelijkblijvend beleid zal het percentage volwassen met overgewicht in 2040 zijn toegenomen tot 62%.

Lees meer:

- *Overgewicht* in de Staat VenZ
- *Overgewicht bij jongeren* in de Staat VenZ
- *Overgewicht* in [Volksgezondheidszorg.info](#)
- *Leefstijl (overgewicht)* in het Trendskenario van de VTV-2018

Ontwikkeling in bewegen

Startpunt

Bij de start van het NPP leek er een stabiele trend te zijn in het percentage volwassenen dat voldoende beweegt volgens de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB). De ambitie van het NPP is om het percentage volwassenen dat voldoende beweegt tot 2030 te laten stijgen.

Hoe heeft de trend zich ontwikkeld sinds 2014?

Tussen 2014 en 2015 lijkt het percentage volwassenen dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen licht te dalen (zie tabel). Het percentage kinderen en jongeren (12 tot 18 jaar) dat voldoet aan de norm laat ook een lichte daling zien. Dit percentage was 27,8% in 2014, 26,0% in 2015 en 24,5% in 2016. De komende jaren moet nog blijken

of hier inderdaad sprake is van een structurele daling. Trends kunnen veranderen als de nieuwe Beweegrichtlijnen 2017 worden toegepast om beweeggedrag te monitoren.

Tabel Percentage volwassenen (18+) dat voldoet aan de NNGB

Jaar	2014	2015	2016
%	58,9	57,9	57,9

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM

Conclusie

De trend in het percentage volwassenen dat voldoende beweegt lijkt sinds de start van het NPP in 2014 licht te dalen en neemt dus niet toe conform de ambitie. Er zijn meer meetjaren nodig om te kunnen zien hoe de trend zich ontwikkelt.

Hoe ontwikkelt de trend zich in de toekomst als we niets extra's doen?

Bij de VTV-2014 en de start van het NPP werd uitgegaan van een stabilisering van voldoende bewegen bij volwassenen in de toekomst. In het Trendsscenario van de VTV-2018 neemt het aantal volwassenen dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen in de toekomst toe. Bij gelijkblijvend beleid zal het percentage volwassen dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen in 2030 zijn toegenomen tot 68%.

Lees meer:

- *Sport en bewegen* in Volksgezondheidszorg.info
- *Leefstijl (bewegen)* in het Trendsscenario van de VTV-2018

Ontwikkeling in diabetes

Startpunt

Bij de start van het NPP in 2014 nam het aantal Nederlanders met diabetes type 1 en 2 toe. De ambitie van het NPP is om te zorgen dat deze stijgende trend wordt omgebogen en minder hard toeneemt dan in 2014 geprojecteerd is voor 2030.

Hoe heeft de trend zich ontwikkeld sinds 2014?

Tussen 2014 en 2016 is er geen duidelijke richting te zien in de trend in het aantal Nederlanders met diabetes. Het gaat daarbij om een schatting van de jaarprevalentie van diabetes in de huisartspraktijk (zie tabel).

Tabel Aantal mensen met diabetes

Jaar	2014	2015	2016
Aantal	1.078.000	1.111.000	1.084.000

Bron: NIVEL Zorgregistraties eerste lijn

Conclusie

Er is geen duidelijke trend in het aantal mensen met diabetes sinds de start van het NPP. Er zijn meer meetjaren nodig om te kunnen zien hoe de trend zich ontwikkelt.

Hoe ontwikkelt de trend zich in de toekomst als we niets extra's doen?

Net zoals in het Trendsscenario van de VTV-2014, neemt het aantal Nederlanders met diabetes ook in de VTV-2018 in de toekomst toe. Bij gelijkblijvend beleid zal het aantal Nederlanders met diabetes toenemen tot 1.492.000 in 2040. Dit komt onder andere door de vergrijzing. Door verbeteringen in de methodiek zijn de prevalentiecijfers van diabetes van de laatste jaren hoger dan de cijfers die in de VTV-2014 zijn gebruikt.

Lees meer:

- *Diabetes* in de Staat VenZ
- *Diabetes* in Volksgezondheidszorg.info
- *Aandoeningen (diabetes)* in het Trendsscenario van de VTV-2018

Ontwikkeling in stemmingsstoornissen

Startpunt

Bij de start van het NPP in 2014 was er een stijgende trend in het aantal mensen dat jaarlijks contact heeft met de huisartspraktijk vanwege een stemmingsstoornis zoals depressie of dysthymie. Dit komt onder andere door een betere herkenning door de huisarts, en doordat mensen met een stemmingsstoornis sneller hulp zoeken. Het aantal mensen met een stemmingsstoornis in de bevolking is een stuk hoger. De historische trend in stemmingsstoornissen in de bevolking is niet bekend. De ambitie van het NPP is om te zorgen dat het aantal volwassen Nederlanders met een stemmingsstoornis in de bevolking afneemt tussen 2014 en 2030.

Hoe heeft de trend zich ontwikkeld sinds 2014?

De ambitie van het NPP is gebaseerd op het aantal mensen in de bevolking met een stemmingsstoornis. Dit is gemeten met een diagnostische vragenlijst in de bevolking van de studie Nemesys, gecombineerd met cijfers uit de huisartsenregistratie van het NIVEL. Na 2014 zijn er geen nieuwe bevolkingscijfers beschikbaar gekomen, alleen prevalenties in de huisartsenpraktijk (zie tabel). Prevalenties in de huisartsenpraktijk zijn lager dan in de bevolking, omdat niet iedereen contact zoekt met de huisarts voor een stemmingsstoornis. Tussen 2014 en 2016 is er geen duidelijke richting te zien in de trend in het aantal mensen met een stemmingsstoornis in de huisartspraktijk.

Tabel Aantal mensen met een stemmingsstoornis

Jaar	2014	2015	2016
Aantal	536.000	552.000	539.000

Bron: NIVEL Zorgregistraties eerste lijn

Conclusie

Er is geen duidelijke trend in het aantal mensen dat contact heeft met de huisarts voor een stemmingsstoornis sinds de start van het NPP in 2014. Er zijn meer meetjaren en bevolkingscijfers nodig om te kunnen zien hoe de trend in de bevolking zich ontwikkelt.

Hoe ontwikkelt de trend zich in de toekomst als we niets extra's doen?

In het Trendscenario van de VTV-2018 neemt het aantal mensen met een stemmingsstoornis in de toekomst toe tot 591.000 in 2040. Dit is gebaseerd op cijfers uit de huisartsenpraktijk en dus niet uit de bevolking.

Lees meer:

- *Stemmingsstoornissen* in Volksgezondheidszorg.info
- *Bevolkingscijfers versus huisartsenregistratie* voor Stemmingsstoornissen in Volksgezondheidszorg.info
- *Aandoeningen (stemmingsstoornis)* in het Trendscenario van de VTV-2018

Ontwikkeling in chronische aandoeningen

Startpunt

Bij de start van het NPP in 2014 was er een stijgende trend in het aantal mensen in de bevolking met één of meer chronische aandoeningen. Als iemand meerdere chronische aandoeningen tegelijk heeft spreken we over multimorbiditeit. Deze stijging wordt veroorzaakt door de vergrijzing, maar bijvoorbeeld ook doordat chronische ziekten eerder en beter worden gediagnostiseerd en de behandeling effectiever is waardoor mensen met een ziekte langer blijven leven. Een overkoepelend doel van het NPP is om de stijgende trend in chronische aandoeningen om te buigen.

Hoe heeft de trend zich ontwikkeld sinds 2014?

Tussen 2014 en 2016 neemt het aantal mensen met één of meer chronische aandoeningen toe. Dit is gebaseerd op cijfers van de huisartsregistraties (zie tabel). Daarbij zijn ook de mensen met een chronische aandoening meegenomen die niet jaarlijks contact hebben met de huisarts.

Conclusie

Het aantal mensen met een chronische aandoening of met multimorbiditeit neemt toe sinds de start van het NPP.

Tabel Aantal mensen met één of meer chronische aandoeningen

Jaar	2014	2015	2016
Minimaal één aandoening	8.233.000	8.473.000	8.798.000
Twee of meer aandoeningen	4.101.000	4.295.000	4.566.000

Bron: NIVEL Zorgregistraties eerste lijn, bewerkt door NIVEL/RIVM

Hoe ontwikkelt de trend zich in de toekomst als we niets extra's doen?

Net zoals in het Trendskenario van de VTV-2014, neemt het aantal Nederlanders met een chronische aandoening of met multimorbiditeit in het Trendskenario van de VTV-2018 toe. Bij gelijkblijvend beleid zal het aantal Nederlanders met minimaal één chronische aandoening toenemen tot 9,8 miljoen in 2040, en 5,5 miljoen mensen met multimorbiditeit. Deze stijging is grotendeels toe te schrijven aan de vergrijzing.

Lees meer:

- [Huisartscontacten voor chronische aandoeningen](#) in de Staat VenZ
- [Chronische aandoeningen en multimorbiditeit](#) in Volksgezondheidszorg.info
- [Aandoeningen](#) in het Trendskenario van de VTV-2018

Ontwikkeling in gezondheidsverschillen

Startpunt

De gezondheidsverschillen tussen groepen mensen zijn in Nederland aanzienlijk. In het NPP is het doel gesteld om de gezondheidsverschillen tussen hoog- en laagopgeleiden te stabiliseren of te verkleinen.

Hoe hebben gezondheidsverschillen zich ontwikkeld sinds 2014?

Het is niet mogelijk om een eenduidig antwoord op deze vraag te geven, omdat er meerdere manieren zijn om naar gezondheidsverschillen te kijken. Zo kan er naar verschillende gezondheidsmaten gekeken worden, en er kunnen verschillende berekeningsmethoden gebruikt worden (bijvoorbeeld absolute of relatieve verschillen). In de tabel zijn verschillen in ervaren gezondheid tussen de hoogst en laagst opgeleiden in 2014-2016 opgenomen. Deze verschillen zijn duidelijk aanwezig, maar lijken iets af te nemen. Het aantal meetjaren en de selectie van indicator en meetmethode is te beperkt om hier al conclusies op te baseren.

Conclusie

Het is niet mogelijk om een eenduidig antwoord te geven op de vraag hoe gezondheidsverschillen zich ontwikkeld hebben sinds de start van het NPP.

Hoe ontwikkelt de trend zich in de toekomst als we niets extra's doen?

In het Trendskenario van de VTV-2018 blijft het percentage hoogopgeleiden dat zich gezond voelt redelijk stabiel, terwijl het percentage onder laagopgeleiden afneemt met bijna acht procentpunt. Bij gelijkblijvend beleid nemen verschillen in ervaren gezondheid dus toe.

Lees meer:

- [Ervaren gezondheid](#) in de Staat VenZ
- [Ervaren gezondheid](#) in Volksgezondheidszorg.info
- [Gezondheidsverschillen](#) in het Trendskenario van de VTV-2018

Tabel Verschil in een (zeer) goed ervaren gezondheid tussen hoog- en laagopgeleiden (25+)

Indicator	Opleidingsniveau	2014	2015	2016
% goede ervaren gezondheid	Hoog (wo, master, doctor)	89,1	86,7	86,3
	Laag (basisonderwijs)	51,2	49,6	50,5
	Verskil	37,9	37,1	35,8

Bron: CBS Statline

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

De zorg voor morgen begint vandaag